

Smaastykker.

Ælnod. Et Bindeled mellem engelsk og dansk Historieskrivning i 12. Aarh.

Af

N. Lukman

Efter Normannerhertugen Vilhelms Erobring af England i 1066 blev der til Harme for Englænderne indsat fransktalende Normanner og Franskmænd i de ledende Stillinger, ogsaa inden for Gejstligheden. Nogle Rejsninger blev slaaet ned og de upaalidelige Elementer udryddet eller drevet i Eksil. De fleste søgte til Flandern, men nogle kom til Danmark, hvor Kongerne med Iver tog imod engelske gejstlige. Med disse Englændere begyndte den danske Historieskrivning i Form af Biografier af Kongehusets Helgener; de første danske Annaler byggedes o. 1130 op over et Annalværk, overført fra England til Lund, og den første danske Krønike (Roskildekroniken o. 1139) benyttede en Del engelske Kilder.

Blandt Emigranterne var Ælnod (Ailnoth) fra Canterbury. I 1101 opholdt han sig hos de engelske Munke i St. Albans Kloster i Odense, hvortil han var kommet kort forinden, i alt Fald efter 1095. Han nærede et fanatisk Had til Englands nye, »franskfødte« Herskere. Det eneste Skrift, vi har bevaret fra hans Haand, er forfattet før 1124 paa et Tidspunkt, da han havde været bosat i Danmark i næsten 24 Aar, og her dvæler han med særlig Interesse ved Knud den Helliges Forsøg paa at besejre de overmodige Normanner. Hans Skrift, *Gesta Sweno-*

*magni Regis et filiorum eius et Passio gloriosi Canuti Regis*¹, der benytter Odensekirkens Akter om Knud², indleder vor hjemlige Historieskrivning og vidner om Ælnods litterære Forudsætninger.

Den vigtigste litterære Forudsætning var naturligvis Bibelen, der citeres i en Uendelighed. Men foruden at være gejstlig var Ælnod tillige stærkt historisk interesseret, og den lille Bog viser hans Afhængighed af Historieskrivningen i hans Hjemland.

I hele sin Opbygning synes Ælnods Skrift at være paavirket af *Gesta Cnutonis Regis* (ogsaa kaldet *Encomium Emmae*³), som en Munk fra St. Omer omkring 1041 havde skrevet for Knud den Stores Enke Dronning Emma paa det Tidspunkt, da hun og Sønnen Hardeknud netop var vendt tilbage til Englands Trone, efter at en uretmæssig Hersker i en Aarrække havde haft Magten i England. Det var Harald Harefod, der havde tilranet sig Kongemagten, men Ærkebiskoppen i Canterbury, der hed Ælnod (Æthelnoth), havde nægtet at salve ham. Denne Ærkebiskop, der var en Sønnesøn af Hertugen og Krønikeforfatteren Æthelweard, døde i 1038; han var en af de meget faa Englændere, der nævnes med Sympati i St. Omer-Munkens Fremstilling. Den ældste bevarede Afskrift deraf hidrører fra Canterbury.

Den Ælnod, der levede i Odense, var fra Canterbury og var mindst lige saa loyal som sin Navnefader imod den danske Kongeslægt. Fælles for vor Ælnod og St. Omer-Munken er ikke blot denne Loyalitet, men ogsaa en Række af de iøvrigt ret stereotype Enkeltheder i Indledningsskrivelsen (rettet henholdsvis til Kong Niels og til Emma), og først og fremmest den ejendommelige Komposition, der sprænger Biografiens Ramme ved at skildre flere Generationer.

St. Omer-Munkens 1. Bog handler om Sven Tveskæg, 2. Bog om Sønnen Knud den Store og hans Broder Harald og tilstræber

¹ *Vitæ Sanctorum Danicarum*, ed. M. Cl. Gertz (1908—12), 77—147; *Danske Helgeners Levned*, ovs. H. Olrik (1893—94), 19—110.

² Gertz: *Knud den Helliges Martyrhistorie* (1907), 84 flg.; H. Olrik, *Hist. Tidsskr.* 6. R. IV (1892—94), 205—91.

³ *Scriptores Minores Historiæ Danicæ Medii Ævi*, ed. Gertz II (1922), 375—426; *Kong Knuts Liv og Gerninger*, ovs. Gertz (1896).

at fremstille Knud som næsten en Helgen, mens 3. Bog skildrer Englands Trængselstid under den uretmæssige Hersker, Knuds Frillesøn Harald, ved hvis Død Knuds Dronning støttet af Gud kan vende tilbage til sit Rige sammen med den rette Arving. Den samme Opbygning forekommer hos Ælnod indtil det Sted, hvor Passionshistorien tager fat: Kap. 1—3 handler om Swenomagnus (Sven Estridsen), Kap. 4. flg. om Sønnen Knud den Hellige, der maa drage i Eksil, mens Broderen Harald er Konge, men derefter vender tilbage og overtager Magten, og Kap. 10—11 skildrer Englændernes Haab om, at Knud skal fordrive Erobrerkongen Vilhelm og beklæde Slægtens gamle Trone i England.

Hvor St. Omer-Munken omtaler Emmas Flugt til Flandern (Brügge), citerer han Matthæusevangeliets Ord (10, 23): »Men naar de forfølger Eder i een Stad, da flyer til en anden!« Det samme Citat er Ledemotivet i Ælnods Skildring af Knuds Flugt til Odense.

Endelig er det maaske ikke tilfældigt, at Ælnod begynder sin danske Kongehistorie netop der, hvor St. Omer-Munken slap, med Kampene mellem Sven Estridsen og Nordmændene efter Hardeknuds Død (1042). Tilsammen spænder de to Værker over 100 Aar af Kongefamiliens Historie.

Kirken og Klosteret i Odense var indviet til den engelske St. Alban. Kong Knud havde skaffet Relikvier dertil fra England, og da han segnede under Kampen i Kirken, skal samtidig Æskerne med Albans og Oswalds Relikvier samt det hellige Kors være blevet kastet ned paa Jorden af Angriberne (Kap. 28). Ligesom Englænderne i Hjemlandet dyrkede det lille Samfund i Odense, hvis Grundstamme tidligst 1095 var kommet fra Evesham¹, tillige deres tredje store nationale Helgen Eadmund². Denne Konge af Østangel var blevet dræbt af de danske Vikinger i 870, og hans Martyrhistorie var efter Opfordring af Ærkebiskop Dunstan i Canterbury (død 988) blevet skrevet af Abbo

¹ L. Weibull: Sta. Maria i Evesham och St. Knut i Odense. Scandia XIII (1941); Nordisk Historia II (1948), 311—21.

² Ellen Jørgensen: Helgendyrkelsen i Danmark (1909), 19.

af Fleury (død 1004). Under den nye danske Invasion paa Sven Tveskægs Tid var St. Eadmund blevet populær i den engelske Befolkning, og Knud den Store var klog nok til at vise denne Helgen en ganske særlig Ære.

Passio Sancti Eadmundi, af Abbo¹, var bl. a. fra Gudstjenersten velkendt for de nordiske gejstlige (Are o. 1133; Roskildekrøniken o. 1139) og synes at være Ælnods Forbillede for Skildringen af Knuds Martyrium². Fælles er Omtalen af Sachsernes Indvandring med Henvisning til Beda (Abbo 1; Ælnod 11), og af Antikrist, der sender sine villige Redskaber imod Helgenkongen (Abbo 4—5; Ælnod 15—16); begge Steder udlægges Citatet fra Jeremias (1, 14) »Fra Norden skal Ulykken udlades over alle Landets Indbyggere« (Abbo 5; Ælnod 1), og da Helgenkongen ligger dræbt af Pile og Spyd, sammenlignes han begge Steder med St. Stephanus (Abbo 10; Ælnod 20).

I sin Stil søger Ælnod bevidst at hæve sig over den almindelige Prædikentone til en mere elegant Form. Han tilstræber rytmiske Perioder og slaar undertiden over i Vers³, og adskillige Citater af Vergil, Horats, Martianus Capella etc.⁴ viser Ælnod som en Repræsentant for den Skolelærdom, der i 12. Aarhundrede naaede sin ypperste Udfoldelse paa normannisk-nordfransk Omraade. Hans Interesse for Antiken er paafaldende, og han omtaler gennem hele Værket Oldtidens hedenske Helte paa en Maade, der kirkeligt set passer temmelig daarligt i et Skrift om en Helgen, især blandt de nyligt kristnede Daner:

Kongefaderen Sven Estridsen sammenlignes med Trojanernes berømmelige Priamos (Kap. 2), Knud selv og hans Broder Harald

¹ Memorials of St. Edmund's Abbey, ed. T. Arnold (Chronicles and Memorials 96) I (1890), 3—25.

² Samt for Legenden om Hellig Olaf. Det fælles Forbillede forklarer den Overensstemmelse mellem Legenden og Ælnod, som bemærkedes af K. Fabricius, Hist. Tidsskr. 8. R. VI (1917), 379.

³ Gertz, 45. Den latinske Rimprosa, der findes i Ringstedmunkens Skrift om Hertug Knud (Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historie-skrivning i Danmark indtil 1800 (1931), 23 m. Henv.) er en særlig Udvikling af saadanne stilistiske Bestræbelser.

⁴ Gertz 45; H. Olrik, Hist. Tidsskr. 6. R. IV, 213.

med de to unge thebanske Kongebrødre (Oidipos' Sønner, Kap. 4), og Danernes Uvilje mod at følge Kong Knud paa det retfærdige Togt mod England stilles over for Grækernes Beredvillighed til at følge Despoten Agamemnon paa Togtet mod Troja (Kap. 28). Foruden disse Helte fra Trojanerhistorien omtaler Ælnod med Udtryk fra Vergil (Æneiden 6, 781—807) Julius Cæsars vældige Udvidelse af det ausoniske Herredømme med den Tilføjelse, at denne Udvidelse dog ikke naaede Franker, Sachser og Daner (Kap. 1).

Foruden Agamemnon nævner Ælnod samtidig nogle flere Eksempler fra Oldtiden, nemlig Hannibal, Herodes og Nero (Kap. 28); men Bibelens Herodes faar dog kun en flygtig Omtale i Sammenligning med den profane Litteraturs Skikkelser. For en kirkelig Betragtning har Ælnods Værk en betænkelig Hædning over mod Antiken. En Bemærkning i hans indledende Brev til Kong Niels tyder paa, at Ælnod paa et eller andet Tidspunkt er blevet advaret, thi han begrundet den obligate Anmodning om lemfældig Kritik med denne ret overraskende Bemærkning: »Thi jeg skildrer ikke Danaernes Flaade, der fører Undergang over Dardanerne; jeg omtaler ikke Hektors Fylkinge, der stolt med Skjold for Brystet rykker frem mod Myrmidonernes Vaaben. Nej, det, som jeg ved Fortælling af troværdige Mennesker af begge Køn og begge Klasser (dvs. gejstlige og verdslige) har erfaret om den fromme Fyrstes og gudelskende Martyrs Gerninger, det har jeg nu ved ivrig Understøttelse af Munkene, der tjener Jesus Kristus og den hellige Sejrherre paa samme Sted som jeg, overgivet til Efterverdenens Erindring, at det skal bevares ved Skriftens Tegn, og samtidig forelægger jeg det for Eders Majestæt, saa I maa glædes i fuldeste Maal ved Eders berømmelige Broders Forherligelse«. Da Ælnod umiddelbart i Forvejen har udtalt, at han nu bestræber sig for at bringe den af Asken fremdragne Glød til at blusse op til en Brand, men at han er forberedt paa Kritik fra en vis »gallus« (1. Franskmand; 2. Hane), hvis »bidske Dadlelysts Syge nu og da plejer at vende sig mod min Ringhed og Skrøbelighed« — saa vilde H. Olrik næsten tro, at Ælnod før har skrevet noget, som har vakt en efter hans egen

Mening ubillig Kritik¹. Herpaa følger saa »neque enim ego Danaum classes Dardanis excidium inferentes edissero«, — den modsættende Form vidner om, at netop Danaerne, Dardanerne og Trojanerne har spillet en fremtrædende Rolle i den mundtlige eller skrevne Fremstilling, der havde paadraget Ælnod en ubehagelig Kritik.

Ælnods metodiske Parallelisering af danske Konger med Antikens Danaer- og Trojanerkonger er et Udslag af hans historiske Interesse og viser, at han havde samme Opfattelse som *Dudo* (o. 1000) og *Guillaume de Jumièges* (o. 1070), der havde fremstillet Danerne som Efterkommere af Trojanerne.

De to Normannerhistorikere drog derved de historiografiske Konsekvenser af en Anskuelse, der tidligere var kommet til Udtryk i England. Her havde allerede Beda (død 735) latiniseret Danernes Navn til *Danai*², mens Kong Alfreds Skrivere i Stedet brugte det ligesaa arkaiserende *Daci*,³ hvilket fortsattes til op i 12. Aarhundrede⁴ (ved Siden af *Dani*); men da Dacerne ifølge de latinske Geografier boede ved Donau og var Naboer til Alanerne, gav Alfreds lærde Ven og Lærer Asser, og senere Abbo af Fleury, deres Læsere den fejlagtige Oplysning, at de Vikinger, der kom til England og dræbte Kong Eadmund, var kommet fra Donau!⁵ Og Dudo troede selv, at han beskrev Vikingernes

¹ Danske Helgeners Levned, 24 N. 1.

² Hist. Eccl. Angl. V 9. Beda's Historical Works, ed. & transl. J. E. King (1930) 2, 234.

³ Traktat mellem Alfred og Guthrum i 880'erne. Liebermann: Gesetze der Angelsachsen (1903—06, uforandret Optryk 1935), 127.

⁴ Liebermann 131—33 (en Traktat fra Tiden 921—38, der tildels gentager ovennævnte Traktat); 220—23 (Traktaten mellem Æthelred og Olaf Tryggvason 991 eller 994); Love udstedt af Knud den Store, Henrik den Første etc.; Danelag (Denalagu) kan træffes latiniseret til *Dacorum provincia*, Liebermann 547. Uden for England og Frankrig træffes kun rent undtagelsesvist *Daci* brugt om Daner, f. Eks. i et Brev fra Ærkebiskop Adelgar i Magdeburg 1110.

⁵ Asser's Life of King Alfred, ed. W. H. Stevenson (1904), 19 (i Noten S. 217 fremsættes den Formodning, at Danernes Navn skulde være forvekslet med Navnet paa Floden Donau). — Memorials of St. Edmund's Abbey, ed. Th. Arnold I (1890), 9—11.

Hjemland, naar han gengav, hvad Jordanes og de latinske Geografer berettede om Dacia¹. Fremtidig var *Dacia* de vest-europæiske Klerkes hyppigste Latinisering af Navnet Danmark²; det vandt, især gennem Ælnod og de andre udenlandske Klerke³ endog Indpas herhjemme i Løbet af 12. Aarh.⁴, og fra 1185 var det Vatikanets faste Navn for denne nordlige Kirkeprovins. Men denne Terminologi var som skabt til at forvirre de latin-skrivende Historikere⁵. Ligesom Asser og Abbo af Fleury gik Dudo ud fra, at Danerne eller Dacerne var kommet fra Dacia ved Donau. Det, at de ogsaa kaldtes Danai, havde allerede i Ludvig den Frommes Omgivelser⁶ ført til, at deres Herkomst ligesom Frankernes knyttedes ind i Trojanerhistorien. Dudo siger (I 3), at Dacerne kalder sig selv Danai eller Dani og praler med at nedstamme fra Trojaneren Antenor (der iflg. Vergils Æneide I 242—49 efter Trojas Fald havde ført sine Mænd til Adriaterhavets inderste Vig); Guillaume supplerer (I 3) ud fra Isidor (9, 2, 72) med de græske Danaers Stamfader Kong Danaus og hævder, at det var efter hans Navn, at Dacia fremtidig blev kaldt Danamarcha⁷.

¹ Dudo: *De moribus et actis primorum Normanniæ ducum*, ed. J. Lair (1865), 30—34, 129—30; jfr. ogsaa MGH scr. I (1826) 532.

² *Dacia* forekommer i et Pavebrev af tvivlsom Ægthed, dateret 954 ²⁷/₄; i Pavebreve 1049—54, 1118 ¹⁶/₃ og ¹³/₄, 1133 ²⁷/₅, 1157 (eller 1158) ¹⁹/₃, 1185 flg. — I Breve fra andre Personer 1137 (Abbed Guibald i Cassino), 1159, 1160, 1161, 1165 osv. Eksemplerne er alle fra *Regesta Dipl. Hist. Dan.* I (1. Serie 1847, 2. Serie 1889).

³ *Vitæ Sanctorum Danorum*, ed. Gertz (1908—12), Index (Odense-tavlen 1095; Knudspassionen 1095; Ælnod; Robert af Ely, etc.).

⁴ *Necrologium Lundense*, utg. L. Weibull (1923), 45 (S. XLIII og S. 178 dateres Notatet til o. 1171); *Lejrekroniken*; Svend Aggesens *Historia* (mens derimod hans *Skrift om Vederloven* bruger *Dania*!); *Skriftet om Danernes Togt til det hellige Land i Aarene 1191—92*, etc.

⁵ N. Lukman: *Ermanaric hos Jordanes og Saxo. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning* Nr. 206 (1949), 14—24.

⁶ Thegan (MGH scr. II (1829) 593, 597, 604); Abbo I 125 (sst. 781); Ermold Nigellus IV 18 (sst. 501).

⁷ Guillaume de Jumièges: *Gesta Normannorum ducum*, ed. J. Marx (1914), 6.

Det er den samme Opfattelse, der ligger bag de ivrige Allusioner til Danaerne i det bevarede Skrift af Ælnod. I Canterbury havde han haft rig Lejlighed til at blive kendt med normannisk Historieskrivning. Ærkebiskopperne her, Lanfranc (1070—92) og Anselm (1093—1109), var begge hentet fra det normanniske Lærdomscentrum Le Bec. Lanfrancs Reform af Undervisningen havde bragt den unge Generation af engelske og anglonormanniske Klerke op paa det litterære Niveau, der betegnes af Skribenter som Eadmer, Florence af Worcester, Simeon af Durham, Henry af Huntingdom, John af Salisbury osv. Denne Generations Historieskrivning begyndte i Canterbury, blandt Klerkene ved Christ Church, hvor Anselms trofaste Ven Eadmer skrev sin »*Historia novorum in Anglia*» samt Biografier af Anselm og engelske Helgener som St. Dunstan og St. Elphege. Det er i Nærheden af denne Historiker og Helgenbiograf, at Ælnod har sin beskedne Plads.

Den nationalhistoriske Udnyttelse af Antikens Digtning, som under fransk Paavirkning var begyndt hos Dudo og Guillaume, finder vi igen hos Ælnod, hvis latinske Prosa undertiden slaar over i Vers ligesom hos Dudo. For britisk Historie sker det tilsvarende hos Geoffrey af Monmouth (i 1130'erne), der trods sin jævne Prosa er et Led af en egen Art i Perlekæden af anglonormanniske Historikere. Hverken Ælnod eller Geoffrey har staaet fjernt fra den nye Digtning, der helt frigjorde sig fra Krønikernes Prosaform og fra omkring 1100 frembragte flere versificerede »Romaner« om Alexander, om Theben (o. 1155), om Æneas (af en Norman o. 1160), om Troja¹ (o. 1165), og igennem hele Aarhundredet en Mængde Romancer, især om den nationale Fortid².

¹ Fr. Schürr: Das altfranzösische Epos (1926), 251—98 (om Romanceformens Forudsætninger i Kirkens Hymnedigtning o. 1100 S. 51 flg., 147, 154).

² Den Interesse for Goterne, vi møder hos en Række af Tidens normanniske, franske og tyske Skribenter (foruden i Heltedigtning), finder vi intet Spor af hos Ælnod — der var vel ogsaa Grænser for, hvad han kunde faa listet ind i sit Skrift om de danske Konger i anden Halvdel af 11. Aarhundrede. Guillaume havde henvist sine Læsere til »*Gothorum Gesta*», saafremt de vilde vide mere om Dacias Fortid; dermed mente han Jordanes.

Tidens mest benyttede Haandbog var *Isidors* berømte Værk¹. Her havde Isidor blandt andet gennemført en filologisk-historisk Fortolkning af Byers og Nationers Navne, ofte ud fra græsk eller latinsk Litteraturs Oplysninger om Grundlæggere i Fortiden, og i Nødsfald konstruerede Isidor paa egen Haand en saadan Opnævner. Denne letfattelige Metode havde Geoffrey af Monmouth lært sig til en saadan Fuldkommenhed, at han ud fra Navnene paa Storbritanniens Provinser, Floder og Byer kunde konstruere en imponerende Række af britiske Fortidskonger og Dronninger! Ogsaa Ælnod er saa filologisk skolet, at han, naar han nævner danske Stednavne, gerne samtidig forklarer sine Læsere, hvad disse Navne betyder: *Isonierne* (Islændingene) kommer fra *terra glacialis* (Kap. 1); *Seland* (Sjælland) forklarer denne Englænder som *Sø-Land* (3); *Dalby* som *Vallis villa* (4); *Acresburgh* (Aggersborg) som *urbs agri* 19), og en Del Navne gemmer sig i latinske Oversættelser som *in villa episcopii eius* (Bejstrup, ældre Biskopstorp, 19), *pontus cornicus* (18), etc. Navnet paa Provinsen *Wendel* (Vendsyssel) forklares, med en ominøs Hentydning til de troløse Indbyggere, ved *convertibilis*, foranderlig (17). I de fleste af de her nævnte Tilfælde er Ælnods latinske Oversættelse indlysende rigtig, fordi Navnene var umiddelbart gennemskuelige og blot behøvede at oversættes; men ved et mere dunkelt Navn som Sjælland, hvis Betydning vel næppe stod klar for Datidens Danske, har han forklaret Navnet ud fra sit eget engelske Modersmaal, og Navnet *Wendel* forklarer han under Paavirkning af Befolkningens Optræden ved en bestemt Begivenhed: da den *vendte* sig mod Kong Knud. En symbolsk Betydning vil han ogsaa gerne lægge ind i Helgenkongens latinske Navn *Canutus*, og her spiller han paa latinske Ord som *canities* (graa Haar), *candor* (Renhed) og *canon*; Vilkaarligheden i denne klerikale

Ælnod bruger i Kap. 5 det samme smukke Billede om sin Forfattervirksomhed, som Jordanes havde brugt i sin Indledning; men det viser intet om, at Ælnod skulde have læst Jordanes, thi baade Jordanes og Ælnod (og senere Andreas Suneson i *Hexaëmeron*, ref. L. Weibull: *Nordisk Historia* II 55), havde det fra Rufinus' Version af Origines' Pauluskommentar.

¹ *Isidori Hispalensis Episcopi Etymologiarum sive Originum libri XX*, ed. W. M. Lindsay (1911).

Udformning af Isidors etymologiske Teknik¹ kan ikke styrke Tilliden til Ælnods Navneforklaringer.

Den Sans for Oldtiden, som Ælnod viste med Hensyn til Trojaner og Danaer, fornægter sig heller ikke, naar det gælder de danske Stednavne. Han finder ikke Opnævnelser efter Agamemnon eller Trojanerne, men til Gengæld rigelige Spor efter andre Personer, der efter hans Mening havde levet i Danmark i en fjern Fortid. Odenseklerken finder det overflødigt at gøre Bemærkninger til Navnet *Othenswi* (25); men de øvrige Bispesæder er efter hans Overbevisning opkaldt efter Oldtidens Guder, Fyrster eller Fyrstinder. *Rooskeld*, det er *jons Roi* (3); *Etthebi* (Hedeby) har Navn efter en fordums *domina Eltha* (13); *Burhlanis* (Børglum) har »med forandret Vokal« sit Navn efter en anden fordums *domina Burhlina* (17). Ligesom det var Tilfældet med Navnet Canutus aabner Viborgs Navn, *Wigberg*, flere Muligheder: Kampens Bjerg eller Offerstedets Bjerg eller Wigs Bjerg, efter en fordums højt anset stedlig Afgud ved Navn *Wig* (23). Førsteleddet, Ordet Vi (Helligdom), har Ælnod uvilkaarligt gengivet med Ordets engelske Stavemaade, wig; men saaledes stavedes ogsaa Ordet for Kamp, og derfor lagde han tillige denne Betydning ind i det danske Bynavn. Da han som en tredje Mulighed anfører, at Wig i dette Tilfælde er et gammelt Egennavn² for en Afgud, røber han sit Kendskab til den *Wig*, der i engelske Krøniker omtales som en Ætling af Woden og henføres til Tiden før Anglernes og Sachsernes Emigration til de britiske Øer.

Af disse Navneforklaringer fremgaar det, at Ælnods Interesse for Danernes Historie ikke var indskrænket til Oldtidens Danaer og Trojanere og til det 11. Aarhundredes danske Konger, men tillige omfattede en mellemliggende Periodes Herskere og Her-

¹ H. Olrik: Danske Helgeners Levned 44, Note 1.

² Som almindeligt Substantiv kan oldengelsk *wig* betegne saavel en Helligdom som det derværende Gudebillede, men da Ælnod her fremhæver, at Wig er et Egennavn, er der ingen Grund til med H. Olrik at opfatte Ælnods Wig som et almindeligt Substantiv.

skerinder i Danmark, hvis Bispesæder bevarede deres Navne (Othen, Ro, Etha, Burhlina og Wig).

Skønt Ælnod indledte den nationale Historieskrivning i Danmark, har det ikke tidligere været bemærket, at han arbejdede paa to Fronter, dels med Samtidshistorien, dels med Oldhistorien. Spørgsmaalet bliver saa, om hans Forestillinger om Oldtiden fik nogen Betydning for den senere Tids Arbejde.

Hans Samtidshistorie blev benyttet af senere Forfattere, saaledes i Sven Aggesens og Saxos Skildringer af Oprøret mod Knud den Hellige, muligvis ogsaa i *Necrologium Lundense*¹.

Af Oldhistorien giver Ælnods Skrift ikke nogen sammenhængende Skildring; det indeholder blot nogle Hentydninger til Danaer og Trojanere og nogle Stednavneforklaringer og udtrykker derigennem en Opfattelse, der havde sine Forudsætninger hos engelske og anglonormanniske Klerke. En enkelt af disse Hentydninger fremsættes paa en Maade, der kan give Læseren det Indtryk, at Ælnod ved en tidligere Lejlighed havde beskæftiget sig nærmere med Danaerne og var blevet kritiseret derfor; men dette kan vi ikke kontrollere. Derimod kan vi konstatere, at Aarhundredets senere danske og islandske Skrifter om dansk Oldhistorie arbejder med de samme Elementer som Ælnod: Danaerne fra Trojanerdigtningen; Odin og hans Efterkommere, deriblandt Wig; Ro og den øvrige Skjoldunggruppe; Hetha («Etha»), etc. Den Opfattelse, som Ælnod var Talsmand for, blev altsaa bestemmende for det senere Arbejde paa dette Omraade i 12. Aarhundrede, til Trods for, at Ælnods bevarede Skrift ikke kunde være Kilden derfor.

Danaer- og Trojanerteorien omtales hos Saxo, i Rydaarbogen og i Saxokompendiet kun indledningsvis og med et vist Forbehold, mens den spiller en større Rolle i islandsk Litteratur, hvor den dukker op allerede hos *Are* o. 1133. I sin Behandling af dette Spørgsmaal var Heusler ikke opmærksom paa Ælnod².

¹ L. Weibull i Udgaven S. XLIV og 179. *Nordisk Historia* II (1948), 213, 219.

² A. Heusler: *Die gelehrte Urgeschichte im altisländischen Schrifttum* (1908), 39.

Det maa derfor fremhæves, at der næppe er noget i Vejen for, at Are kan være blevet paavirket fra Ælnod og hans Kreds. Den islandske Gejstlighed hørte ind under Ærkesædet i Lund og i et Digt til Kong Niels afleverede Lovsigemanden Markus Skeggjason sin Lykønskning i Anledning af Ærkesædets Opretelse; Nekrologiet fra Lund viser islandske Navne, og Ærkebiskop Asser indviede de islandske Bisper og stadfæstede den islandske Kirkeret. Hvad enten Ælnod nu var slet og ret Præst ved Kirken i Odense eller derudover tillige Kong Niels' Kapellan¹, har han i alt Fald et vist Kendskab til Islændingene og omtaler baade deres Sprog, deres Kirke og deres Love. Selv om de islandske Skribenters Udnyttelse af engelsk Kildestof² ikke behøver at være formidlet netop af Ælnods Kreds³, har der været rigelige Muligheder for, at Are, evt. gennem Bisperne, kan have faaet sin Opfattelse af Trojanerne fra denne Kreds.

Vor første hjemlige Krønike om dansk Oldhistorie foreligger i Form af en Indføjelse i Aarbøgerne fra Lund. Det er den saakaldte *Lejrekrønike*, der hidtil er blevet betragtet som Udtryk for sjællandsk Folkeoverlevering⁴ idet man ikke har bemærket,

¹ Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800 (1931), 21.

² Det faste Udgangspunkt for Ares Kronologi er de engelske Krønikers Angivelse af 870 som Eadmunds Dødsaar, og Are henviser i denne Forbindelse til bl. a. Bispesønnen Teit. Are slutter med (helt overflødigt) at omtale Pave Gregors Kristning af England, hans Dødsaar og den Kejser, der dengang regerede (Kap. 10). — Odinsgenealogien, der er bevaret bl. a. i Indledningen til Snorres Edda, viser Trojanerhistorien sammensmeltet med de oldengelske Genealogier. — Om engelske Kilder for Sagaen om Knud den Store etc., O. Moberg: Olav Haraldsson, Knut den Store och Sverige (1941), 217 flg., og Aarb. f. n. Oldk. 1945, 5—25; G. Albeck: Knytlinga (1946), 72 Noten (uden Nr.); Anmeldelsen Hist. Tidsskr. 11. R. II, 136 m. N. 1.

³ Knud den Helliges Saga benytter Stof fra Ælnods Kreds, maaske overført via Lund. G. Albeck: Knytlinga (1946), 115—31. Det maa herved erindres, at Kannikesamfundet i Lund stod i Broderskabsforbindelse med Ælnods Kreds i Odense (L. Weibull: Nordisk Historia II, 234—36).

⁴ Gertz, Scriptores Minores I, 44 flg.; J. Olrik, Hist. Tidsskr. 7 R. II, 222—29; J. Olrik: Krøniker fra Valdemarstiden (1900—01), 1—22.

at Krønikens vigtigste Forudsætninger er dels Ælnod, dels »Beowulf«, dels Kongeopregningen i Háttalykills Vers 14—18 og 20—21 (forfattet o. 1145), samt at dens Anvendelse af Navnet Dacia og dens Brug af Isidor etc. røber Forfatterens udenlandske Skoling¹.

Som hos Ælnod indledes med Konstateringen af, at *Cæsar* ikke opnaaede at lægge *Dacia* ind under Romervældet. Derefter følger Omtalen af Kong *Rø*, Grundlæggeren af *Roskilde*, »som han gav et tvedelt Navn, efter sig selv og den dejlige Kilde, der var paa Stedet« (jvf. Ælnod Kap. 3). Den lille Krønike slutter med Jomfru *Hetha* i *Hedeby* (jvf. Ælnod Kap. 13). Inden for denne Ramme, kendt fra Ælnod, anbringes det øvrige Stof, ved Kong *Rø* saaledes et rigt Udvalg af de i »Beowulf« omtalte danske og svenske Konger. Guillaume de Jumièges' Navngiver for Danmark dukker nu op som Dan eller Danus (Guillaume: Danaernes Danaus, Gaimar (fransk): Daneis). Efter den af Ælnod anviste Metode gives talrige stedlige Tilknytninger og Navngivere, saa vi foruden Roskildes *Rø* har Skuldelevs Skuld, Thorøs Thora, Læsøs Lææ, Uppsalas Ypper, Norges Nore, etc. Forfatteren har ikke antydnet nogen Forbindelse med Danaerne, der overhovedet ikke nævnes. Med Lejrekrøniken var den første Fløj rejst af det Monument over Danernes Oldtid, der fuldendtes hos Saxo. Men Grunden var lagt af Ælnod.

¹ I Marginaltilføjelser til AM 843 4° (13. Aarh., trykt Gertz I, 38 N. 1; SRD I, 215—17 N.) nævnes Julius Cæsar, som hos Ælnod; fra Guillaume tilføjes bl. a. Vesoces, Mesegoter samt Magog med det foranstillede old-engelske *geo*, hvilket viser, at Rettelserne hidrører fra en *Englænders* fyldigere Fremstilling af lignende Stof som Lejrekrønikens Indledning.